

ኪስ ጨዋታና ፖለቲካ

ፕሮፌሰር ጌታቸው ኃይሌ

ማስታወሻ I

ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያም የትግራይ ሕዝብ በወያኔ አገዛዝ አለመጠቀሙን ለማሳየት ኢትዮጵያ ላይ አንድ ጽሑፍ አውጥቶ ነበር ። ይህ የኔ ድርሰት የዚያ ተቃራኒው አስተያየት ስለሆነ መውጣት የሚገባው ፣ እዚያው ኢትዮጵያ ላይ ነበር ። ግን የኢትዮጵያ ባለቤት “በዚህ ድርሰትህ የትግራይን ሕዝብና ሕወሐት/ኢሕአዴግን አንድ አድርገሃቸዋል (“... TPLF a synonym with the Tigrai people.”) ብሎ ሊያወጣው አልፏቸዋል ። በእኔ አስተሳሰብ ይኸ ድርሰት ወያኔንና የትግራይን ሕዝብ አንድ አያደርግም ።

ወደ ተነሣኩበት ልመለስና ፣ እግር ኪስ ጨዋታ አጥብቄ እወዳለሁ ። እንግሊዞች ፉትቦል ፣ አሜሪካኖች ሶከር የሚሉትን ጨዋታ ማለቴ ነው ። አሜሪካኖች ለምን ሶከር እንደሚሉት ምክንያቱን ለማወቅ አልሞከርኩም ፣ አላሰብኩትምም ። በዚህ ጨዋታ ፍቅር የተነደፍኩት ፣ በልኩ እንዳደርገውም ብዙ የተቀጣሁበት ፣ ገና ፊደል ስቆጥር ነው ። ለብዙ ነገሮች ያለኝ ፍቅር እየቀዘቀዘ ፣ እየጠፋም ሲሄድ ለኪስ ጨዋታ ያለኝ ፍቅር ግን አሁንም ትኩስ ነው ። ዛሬ መጫወት ባልችልም ፣ ዋናዋናዎቹን የእንግሊዝና የእስፓንያ የጨዋታ ኅብረቶች (English Premier League and Liga BBVA) ጨዋታቸውን በቴሌቪዥን እከታተላለሁ ። እንግሊዞች በጦርነት ጊዜ ለኪስ ጨዋታ ያህል ጦርነት ያቆሙ ነበር የሚሉት ተረት እውነትነት ቢኖረው አይገርመኝም ። የወያኔ ባለጸጎችም የእንግሊዝ አገር የእሱድ ቅዳሜን ኪስ ጨዋታ ለማየት እንግሊዝ አገር ድረስ በረር ብለው የሚመጡትም የፍቅር ጉዳይ ሆኖባቸው ነው--እኛ በልጅነታችን አዲስ አበባ ካምፖሎጆ (“ካታንጋ” የሚባል ስም ከወጣለት ቦታ) ሄደን ተጋፍተን እንደምናየው ማለት ነው ።

የመግቢያ ዋጋ መክፈል ከቻልኩ ጀምሮ “ካታንጋ” ጋር ተለያይተናል ። አሁን ከፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያም ፣ አንዳንዴም ከአቶ አርአያ አሰፋ ጋር ፣ የሳምንቱ የቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ ስቲዲዮም አዘውታሪ ሆኜ ነበር ። እንዲያውም ለዚህ ጽሑፍ መንሥኤ የሆነኝ ፕሮፌሰር መስፍን ወልደማርያም “የወያኔ ጥላቻ ፍሬ” በሚል ርእስ በቅርብ ጊዜ በኢትዮጵያ ያቀረበው አስተያየት ነው ። መስፍን ጽሑፉን ፣ “ወያኔ ለትግራይ ሕዝብ ሀብትንና ብልጽግናን አመጣ ብለው የሚያምኑ ሰዎች ብዙ ናቸው ፤ ወያኔ የሥልጣን ወንበሩ ላይ በመውጣቱ ትግራዎች ሁሉ አልፎላቸዋል ተብሎ ይታመናል ፤ በተለይ በአውሮፓና በአሜሪካ የሚኖሩ ኢትዮጵያውያን በዚህ ላይ የጠነከረ እምነት አላቸው ፤ ... የትግራይ ሕዝብ መደሀየቱ አልበቃ ብሎት ሲለምንም እየተሳቀቀ ነው” በማለት ይጀምራል ። ጥቂት እልፍ ብሎ ፣ “ትግራይነታቸው ብቻ እንዲህ የደላቸው በጣም ፣ በጣም ጥቂቶች ናቸው ፤ ስለዚህ በወያኔ አገዛዝ ትግራ ሁሉ ተጠቅሞአል ማለት ከጉልህ እውነት ጋር የሚጋጭ ስሕተት ነው” ይላል ።

እንደ መስፍን “ንትርክ” ባልለውም እርግጥ በጉዳዩ ብዙ ቁም ነገር የሞላበት ፣ ማስረጃ የቀረበበት ውይይት አንብቤያለሁ ። ከሳሾቹ ብዙ ማስረጃ ስለሚደረድሩ ፣ “በወያኔ አገዛዝ የትግራይ ሕዝብ አልተጠቀመም” የሚሉ የወያኔ ደጋፊዎች ብቻ መስለውኝ አላመንኳቸውም ነበር ። የመስፍንን አቋም ስለማውቅ ፣ ጽሑፉን

ሳነበው ማሰብና “ተሳሰቼ ይሆን እንዴ?” ማለት ጀመርኩ ። የትግራይ ሕዝብ ሳይጠቀም ተጠቅሟል ፤ እየተጠቀመ ሳለ አልተጠቀመም ማለት ከሁለቱ አንዱ ይቅርታ የሚያስጠይቅ ትልቅ ወንጀል ነው ። በእኔ በኩል ፤ ወያኔዎች ብዙ ሰው ደሙን አፍሶ የታገለለትን ዲሞክራሲን በማፈን የኢትዮጵያን ሕዝብ ስላሳቀቁት ፤ በፍጹም ጥላቻ እጠላቸዋለሁ ። ሆኖም የመስፍንን ድርሰት ሳነብ ፤ ጥላቻዬ እውነቱን እንዳላይ ዓይኔን ጋርዶት ይሆን ብዬ ፤ ቆም ብዬ መረጃዎቼንና አቋሜን መመርመር ጀመርኩ ።

የወያኔ ተቃዋሚዎች ያቀረቧቸው መረጃዎች ያሳደሩብኝን እምነት በጀመርኩት የኳስ ጨዋታ ምሳሌነት ልግለጽ ። ከፕሮፌሰር መስፍን ጋር ብዙ ጊዜ በሀገር ጉዳይ እንከራከር ነበር ። እንደማስታውሰው ፤ የተለያየ አስተያየት ይዘን ተነሥተን ውይይታችንን በተመሳሳይ አስተያየት ላይ እንጨርስ ነበር ። አሁንም እንደግመው ይሆናል ።

የክብብ ቡድኖች ኳስ ጨዋታ የወያኔን ፖለቲካ ለመረዳት አስተዋፅኦ አለው ። የአንድ ቡድን አባላት ፤ ሁሉም ከቡድኑ አባቶች ጀምሮ ፤ በከፍተኛ ደረጃ ይግባባሉ ። አይጥ (ጎል) የሚያገባው አንድ ተጫዋች ቢሆንም ፤ ውጤቱ የሁሉም ጥረትና ተራድኦ አለበት ። ጥቅሙም የሞላ ቡድኑ ስለሆነ ፤ ደስታውም ፣ ጭፈራውም ፤ ሽለላውም አብሮ ነው ። የቡድን አባቶችን የሚመርጡት አባላቱ ናቸው--በዘመድ ሳይሆን በችሎታው ። ማንም ተጫዋች የራሱን ቡድን የሚጎዳ ጨዋታ አይጫወትም ፤ ጥቅም ያስቀራል ፤ መልቲነት ያለበት ተጫዋች ቢኖርባቸው ሥራው በግላጭ በአደባባይ ስለሚታይበት ወዲያው ይባረራል ።

በግላጭ የሚያዩ የቡድኖች ደጋፊዎች ሁሉ ናቸው ። እነሱም ጥቅመኞች ናቸው ። በቡድኑ ጨዋታ የሚደሰቱት ወይም የሚያዝኑትና የሚቆጡት ስለዚህ ነው ። መቸም ጥቅም በወርቅ ብቻ አይገመትም ። እንዲያውም እኮ ወርቅ ለጥቅም መግዢያ እንጂ ራሱ ብቻውን ከጌጥነት ያለፈ ፤ ብዙ ጥቅም የለውም ።

የአንድ የኳስ ቡድን ጥቅመኞች ምን ያህል ብዙ እንደሆኑ እናሱብ ። ለምሳሌ ፤ የእንግሊዝ ፕሬሚየር ሊግ አባል ቡድኖች ደጋፊዎቻቸው ፤ እንደ ወያኔ መኳንንት ኢንግላንግ ድረስ እየበረሩ ለማጨብጨብ የሚያስችል የተዘረፈ ወርቅ ባይኖራቸውም ፤ ብዛታቸው እስከ ዓለም ዳርቻ ይደርሳል ። እንግሊዝ አገር ለተደረገ ጨዋታ ዓለም ዳርቻ ያሉ ደጋፊዎችና ተቃዋሚዎች እስከመፈናከት የሚደርሱበት አለ ። ቡድኑ ደጋፊዎቹን እንዳያስቀይም ብዙ ይጠነቀቃል ። ካስቀየመ ፤ ደጋፊ ያጣል ፤ ይወድቃልም ።

ጥቅመኞቹ የጥቅም ደረጃቸው የተለያየ ነው ። ለምሳሌ ፤ ቡድኑ የክብብ ቡድን ከሆነ ፤ የቡድኑ ባለቤት ገፈፉን ያነሣል ። ተጫዋቾቹ ጥቅማቸውን የሚረከቡት የተገዙ ዕለት ነው ። “የጨዋታ ቡድን ባለቤት አለው” ማለት ፤ ባለቤቱ ከፈለገ ፤ ምንጊዜም ይሸጠዋል ፤ ይለውጠዋል ማለት ነው ። ተጫዋቾቹም ከየቦታው ተገዝተው የተጠራቀሙ የመርሰነሪ (Mercenary) ብጤዎች ናቸው ። ጀሌው ሕዝብ ግን አንድ ቡድን የሚደግፈው ቡድኑ ብሔራዊ ወይም የሱ ስለሆነ ሳይሆን ፤ የሱ መሆኑን በጭፍን አምኖ ነው-- በእምነት ብቻ ። አለዚያማ ፤ አዲስ አበባ ላይ ሆኖ ለሊቮርቸል ማጨብጨብ ትርጉም አይኖረውም ።

እስቲ በዚህ አንጻር ወያኔዎችንና ደጋፊዎቻቸውን እንያቸው ፤ ወያኔ እንደ አንድ የኳስ ቡድን ነው ። እያንዳንዱ አባል የገንዘብ ጥቅመኛ ነው ፤ ማስረጃዎቹ እንደሚያመለክቱት ፤ ሁሉም አይበለጹጉ መበልጸግ

በልጽገዋል ። ራሱ ቡድኑም ቢሆን ለገንዘብ የተገዛ ነው ይባላል ። በየደረጃው የሚጠቀሙ ጥቅመኛ ደጋፊዎች አሉት ። “ገዢዎቹ የወንዞችን ሰዎች ናቸው” ማለቱ ብቻ የሚያረካቸው ሞኞችና አደገኛ ጥቅመኞች ጥቂት አይደሉም ፤ ይኸም ጥቅም ነው ማለት ነው ። ዋናው ጥቅም ግን የተመሠረተው በኢኮኖሚው ላይ ነው ። የውስጥና የውጪ ዐዋቂዎች እንደሚነግሩን ፣ የሀገሪቱ ኢኮኖሚ በወያኔ ደጋፊዎች እጅ ተይዟል ። የመንግሥት ቁልፍ ሥራ የሚሰጠው ለትግራይ ተወላጆች ነው ። አንድ ሰው ሥራ ሲጠይቅ የሥራ ማመልከቻ ይሰጠዋል ። በማመልከቻው ላይ ችሎታውንና ዘር ማንዘሩን እንዲመዘግብ ይገደዳል ፤ ማንነቱን ይናዘዛል ። በዚህ ዘዴ ለአድልዎ ይጋለጣል ።

መለስ ዜናዊ ፣ “አይሁድ የአሜሪካን ኢኮኖሚ እንደያዙት የትግራይ ልጆችንም የኢትዮጵያን ኢኮኖሚ አሲዛቸዋለሁ” ብሎ የፎክረው በፉከራ አልቀረም ። ኢኮኖሚውን በጠቅላላ የሚያንቀሳቅሱ የትግራይ ወጣቶች በጥድፈያ እየተዘጋጁ ነው ። በመንግሥት ሀብት ወደ አሜሪካና ወደ አውሮፓ ስም-ጥር ዩኒቨርሲቲዎች የሚላኩ ተማሪዎች የትግራይ ተወላጆች ናቸው ። እነሱ እስኪደርሱ ፣ አንዳንዱን ሥራ ሌሎች ይዘውት ብናይ ሌሎችም ተጠቅመዋል አንበል ። ቦታ ጠባቂዎች ናቸው ። የትግራይ መሬት ጠፍ ስለሆነ ፣ በሰቲት ሁመራ ፣ ወልቃይት ጸገዴ ትግራይ ሆነዋል ። ከዚያ የሚኖሩ የትግራይ ተወላጆች ያልሆኑ ገበሬዎች ተባርረው የርሻ መሬታቸውን የትግራይ ተወላጆች ወርሰውታል ። የአዲስ አበባ ነዋሪዎች በመብራት እጥረት ምክንያት በጨለማ በዳብሳ ሲያመሹ ፣ ትግራይ ውስጥ እንዲህ ያለ ችግር ከተወገደ ፣ ዓመታት አልፏል ። ይህ ሁሉ ሐሰት ከሆነ ፣ አቋሜን እለውጣለሁ ።

እውነት ከሆነ ፣ ታዲያ እንዴት ነው ፣ በወያኔ አገዛዝ የትግራይ ሕዝብ አልተጠቀመም ለማለት የሚቻለው? ምናልባት የዚህ ሀገራዊ ወንጀል ዜናው ኢትዮጵያ ውስጥ ለሚኖሩት ታፍኖ ፣ በውጪ አገር ለምንኖረው ብቻ ተከሥቶ ይሆን? ሁኔታው የጠበንጃ ጠባይ ተገላቢጦሽ ሆነብኝ ። ጠበንጃ ድምፁን ማሰማት የሚጀምረው ተኳሹ ከቆመበት ቦታ ሆኖ ፣ የሚመታው ርቆ ሄዶ ነው ። የወያኔ አድላዊነት አዲስ ነገር አይደለም ። ኢትዮጵያ ውስጥ አልታፈነም ። የወያኔ ጥረት ፣ “ትግራይ እስክትለማ ኢትዮጵያ ትድማ” መሆኑ ውጪ ሀገር ለምንኖረው የደረሰን ኢትዮጵያ ውስጥ በሰፊው ተነግሮ ነው ።

መቼም አንድን ሕዝብ በአንድ ትውልድ ከዳር እስከዳር ማበልጸግ አይቻልም ። መስፍን “ትግራዎች ሁሉ” እያለ “ሁሉ”ን የሚደጋግማት ስለዚህ ከሆነ ፣ እንስማማለን ። እንዲያውም ፣ “ሁሉ” ከቁም ነገር አይቁጠርም ፤ ለመወያያ ርእሰነት ብቃት የለውም ። ሁሉም ቀርቶ ፣ ዘጠና በመቶው የትግራይ ሕዝብ እስኪያልፍለት ድረስ እንኳን ገና ብዙ ጊዜ ይፈጃል ። ጅምርው ግን ተጀምሮ እየገሠገሠ ነው ። ፍሬ ማፍራትም ጅምርኛል ። እስከዚያ ብዙ ትግራዎች እንደብዙ ሌሎች ኢትዮጵያውያን ድኾች ሲለምኑ መታየታቸው አይቀርም ። እትግራይ ውስጥ ቀርቶ ፣ በብልጽግና በዓለም አንደኛውን ደረጃ በያዘችው አሜሪካን አገር እንኳን ለማኞች ሞልተዋል ። ተአምራዊ የኢኮኖሚ ሥርዓት ካልመጣ በያዘነው ሥርዓት ፣ እስከተጓዘን ድረስ ፣ ክርስቶስ ፣ “ድኾች ሁል ጊዜም ከማህላችሁ ይኖራሉ” ያለው ፣ የማይሻር ቃል ሆኖ ይኖራል ።

“በወያኔ አገዛዝ የትግራይ ሕዝብ አልተጠቀመም” የሚል እምነት ያለው ሰው ማስረጃው የትግራይ ለማኞች በመንገድ ላይ ማየት ከሆነ ፥ አንድ የትግራይ ለማኝ ከብዙ ኢትዮጵያውያን ለማኞች ማህል እስከተገኘ ድረስ ፥ በእምነቱ ሊጸናበት ይችላል ። ዋናው ቁም ነገር ግን እንዲህ ነው ፤ የወያኔ አገዛዝ ለትግራይ ሕዝብ ያደላል ወይስ አያደላም ። አያደላም ለማለት የዓይን ምስክሮችን መካድ ፥ መለስ ዜናዊንም ውሸታም ማድረግ ይሆናል ። “ለትግራይ ማዳላት ስለ አዳልተዋል ፤ ግን ሕዝቡ አልተጠቀመም” ማለትም ይቻል ይሆናል ። ግን እንዲህ ያለውን ተቃራኒ አስተሳሰብ ማስታረቅ ቀላል አይሆንም ። እያዳሉለት ባይጠቀም ፥ ወያኔዎችን ከማዳላት ወንጀል ነፃ አያወጣቸውም ። ማዳላት አንዱን ጠቅሞ ሌላውን ጥቅም መንሳት ነው ።

ማዳላት አደገኛ በሽታ ነው ። ፍሬው ጥላቻ ነው ። የተዳላበት ወገን ዳኛውንም የተዳላለትን ወገንንም አብሮ መጥላት ፥ ከዚያም አልፎ ማቆምና ክፉ ነገር ማሰብን ያስከትላል ። የትግራይ ሕዝብ አልተጠቀመም ማለት የትግራይን ሕዝብ አስጠልተውታል ማለት ከሆነ ፥ እኔም እስማማለሁ ። ጥያቄው ይኸ ከሆነ ፥ በእንደዚህ ያለ ጊዜ ፥ “ይህ ሁኔታ እኮ የወንድማማቾችን መተላለቅ ያስከትላል” ብሎ መሥጋትና በፍጥነት መፍትሔ መፈለግ የማንም ኢትዮጵያዊ ግዴታ መሆን አለበት ። ለጥፋቱ ተጠያቂው የትግራይ ሕዝብ አይደለም ። የትግራይ ሕዝብ ፥ “እኛ የምንፈልገው ዕድላችን እንደጥንቱ ከሌላው ሕዝብ ጋር እኩል እንዲሆን ነው” ቢል የመሪዎቹን አርጩሜ አይችለውም ። እስታሊን የሶቪየት ዩኒዮንን በቴክኖሎጂ ለማራመድ ያደረገውን እናውቃለን ። ራሳቸው ትግሬዎቹም ወደመጀመሪያው ላይ ቀምሰውታል ። (“ፋሺዝም በትግራይ” የሚለውን የጋዜጠኛ ሪፖርት እናስተውላለን ።) ስለዚህ ትኩረቱ መሆን ያለበት በደላቸውን እንዲያቆሙ ምክር በሚገባቸው በወያኔዎቹ ላይ ነው ። ወያኔዎችና ደጋፊዎቻቸው የኢትዮጵያ ሕዝብ በሰላም እንዲኖር ከፈለጉ (ለመፈለጋቸው ምንም ምልክት አያሳዩንም) ዕርቅ ለማምጣት ዕድሉ ገና አላመለጠም ። ብቻ የሚያሳዝነው ፥ ኋላ ቀር ፖሊቲከኞች የሚነቁት ዕድሉ ካመለጠ በኋላ ነው ። ቅዱስ ዳዊት ፥ “ስሕተትን (በጊዜው) ማን ልብ ይላታል” ሲል ደምድሞታል ።

ወደኳስ ጨዋታው ምሳሌ ልመለስና ፥ የወያኔ ቡድን አንዳንድ ጊዜ በራሱ ጎል ላይ አይጥ ያስቆጥራል ። ባለቤቱን (ኢትዮጵያን) ስለከዳ ፥ የባለቤቱን ጥቅም ያላንዳች ይሉኝታ ያዝረከርካል ። አገሪቱን ወደብ-አልባ ማድረግ ፥ መርከቦቿን መሸጫ ፥ ጎሳዎችን ማጋጨት ፥ አገር መከፋፈል ፥ በኢትዮጵያ ሀብት የሌላ ሀገር ባንክ ማበልጸግ ፥ ዓባይን ለመገደብ ካይሮ ድረስ ሄዶ ማመልከቻ ማቅረብ ሁሉ በራስ ጎል ላይ ኳስ ማስገባት (አይጥ-በላ መሆን) ፥ ነው ።